

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Здобувач: **Бушуєв Денис Антонович**

Тема дисертаційної роботи:

Імунні механізми управління проектами розвитку організацій в умовах кризи

Дисертація на здобуття наукового ступеня **доктора технічних наук**

Спеціальність: **05.13.22 – Управління проектами та програмами**

Офіційний опонент: доктор технічних наук, професор **Чернов Сергій Костянтинович**

В дисертаційній роботі **Бушуєва Дениса Антоновича** визначені та вирішені наступні наукові завдання та проблеми. Перше наукове завдання пов'язано з відсутністю теоретико-методологічних основ застосування імунних механізмів управління загрозами розвитку організацій. З метою вирішення цієї проблеми автором запропонована геномна модель методології. Друге наукове завдання, що вирішується у дисертаційному дослідженні - необхідність побудови принципів захисту та імунних механізмів з управління проектами та програмами розвитку організацій з урахуванням кризового стану оточення. Третє наукове завдання пов'язано з необхідністю побудови повної системи імунних механізмів та їх конвергенції з метою інтеграції. Запропоновані автором моделі імунних механізмів дозволяють побудувати цілісну систему захисних інструментів проєктів та програм в умовах кризових станів організацій та зовнішнього оточення. Четверте наукове завдання це необхідність створення ефективних імунних механізмів забезпечення стійності організацій при міграції цінностей та капіталізації активів. Автором запропоновано комплекс імунних стимулюючих (проактивних) моделей та методів забезпечення сталого розвитку організацій з урахуванням міграції цінностей. П'яте наукове завдання пов'язане зі створенням систем індикаторів стану та перспектив розвитку для побудови різноманіття імунних стратегій розвитку організацій в умовах кризи. З метою вирішення цих

проблем автором запропонована система зовнішніх та внутрішніх індикаторів стану та індикаторів раннього попередження. В ході досліджень запропоновані нові імунні моделі, методи та механізми управління проектами та програмами розвитку організацій в умовах кризового стану оточення та турбулентності ринків. До таких результатів віднесено методологію формування та застосування імунних механізмів в управлінні програмами розвитку організацій з врахуванням кризового турбулентного оточення, яка на відміну від існуючих базується: на генетичній моделі проактивного управління та забезпечує ефективність її застосування; системній моделі індикаторів управління програмами розвитку організацій в умовах турбулентного зовнішнього та внутрішнього оточення, яка має властивості повноти й адекватно відображає поточний стан та очікування майбутнього з точки зору загроз та стратегії розвитку; методи та моделі оцінки компетентності організацій, що реалізують імунні механізми у проактивному управлінні проектами та програмами розвитку.

1. Актуальність проведених дисертаційних досліджень

Дисертаційна робота присвячена вирішенню актуальної науково-прикладної проблеми – створенню ефективних імунних механізмів систем управління проектами та програмами на основі методології функціонально-ціннісного управління з орієнтацією продуктів на створення і міграцію збалансованих цінностей та ефективності функціонування. Таку стійкість в дослідженні обумовлює методологія, яка базується на системі імунних механізмів та забезпечує створення та міграцію цінностей в проектах і програмах розвитку організацій. Далеко не всі проекти розвитку організацій завершуються успішно з точки зору ключових зацікавлених сторін. При ініціалізації проектів проектна команда формує проактивне бачення, структурує і адаптує проект до позицій зацікавлених сторін і оточення. Такі фактори, як недосконале законодавство, відсутність ефективних універсальних методологій і засобів управління проектами, а також шляхів вирішення проблем проекту, формування команди проекту з урахуванням людського фактора, психологічні бар'єри й інші в тій чи іншій мірі впливають на успіх реалізації проектів і програм. Впровадження

методів, моделей, засобів і інструментів управління виробництвом збалансованих ланцюгів цінності, які містять комплементарні зв'язки в управлінні програмами розвитку організацій, дозволяє успішно завершити проекти. Дослідження ефективних захисних (іmunних) механізмів управління проектами розвитку організацій в умовах кризи має всі ознаки нового наукового напрямку. Осмислення, створення та застосування іmunних механізмів в управлінні проектами та програмами розвитку організацій в умовах кризового оточення дозволить суттєво підвищити стійкість та ефективність їх реалізації.

2. Основні результати та наукового новизна дисертаційного дослідження

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що розроблена методологія та теоретичні основи створення іmunних механізмів управління проектами та програмами, які захищають проекти від негативних впливів внутрішнього та зовнішнього оточення, є новим напрямом досліджень в управлінні проектами та програмами. Основна гіпотеза досліджень полягає у припущенні, що результативність процесів управління проектами залежить від ефективності іmunних механізмів системи управління проектами при створенні цінностей, що мігрують у середовищі ключових зацікавлених сторін з урахуванням турбулентного оточення. Основний науковий результат полягає в створенні методології що включає іmunні (захисні) механізми ціннісно-орієнтованого управління проектами розвитку організацій шляхом розкриття сутності методології, головних правил та об'єктивної основи, що визначають принципи побудови та інтеграції системи іmunних механізмів управління проектами, джерела створюваної цінності, способи її міграції, як основу інструментарію та організаційної платформи для управління проектами розвитку в умовах кризи.

Вперше:

- запропонована холістична модель вирішення проблем захисту систем управління проектами розвитку організацій на основі іmunних механізмів, які

вбудовані у методологію, що використовується у системі управління в умовах кризи та турбулентних впливів;

- побудована методологія управління проектами що містить імунні моделі та методи захисту проектів розвитку організацій в умовах турбулентного оточення;

- запропонована система класифікації імунних механізмів проектів та програми, яка дозволила побудувати креативні шаблони побудови конкретних імунних механізмів на рівнях: оточення, організації, команд проектів та програм;

- формалізовані імунні моделі та механізми на основі аналогій «повної імунної відповіді» біологічних систем на загрози та негативні впливи оточення на протязі життєвого циклу проектів та програм;

- запропонована модель та метод моделювання емоційного інфікування стейкхолдерів проектів та програм, яка враховує специфіку емоційного стану проектного менеджера (по фазам проекту), впливи зовнішнього та внутрішнього оточення на ефективність процесів управління;

- створена конвергентна модель наближення, інтеграції та гармонізації вбудованих імунних механізмів управління проектами розвитку організацій в умовах кризи.

Дістали подальшого розвитку:

- концептуальна модель управління проектами розвитку організацій, яка враховує запропоновані імунні механізми та на відміну від існуючих застосовує моделі захисту проектів щодо впровадження їх стратегій розвитку;

- модель управління знаннями щодо імунної системи та механізмів проектів та програм.

Удосконалені:

- методи та моделі оцінки компетентності організацій, які застосовують імунні механізми в управлінні проектами розвитку;

- система класифікації імунних механізмів проектів та програм розвитку організацій.

3. Ступінь обґрунтування наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертація є завершеною самостійною науковою працею. В дисертації за результатами проведених досліджень отримано нові теоретичні, методологічні та практичні результати. Наукові результати, висновки та положення, винесені на захист, одержані автором самостійно. У дисертації не використовувалися розробки і ідеї, що належать співавторам, разом з якими були опубліковані наукові праці. Конкретний внесок здобувача у зазначені праці наведено в переліку публікацій за темою дисертації. Зазначене вище дозволяє зробити висновок, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи відповідає вимогам п. 9 «Порядку присудження наукових ступенів». Дисертаційна робота містить висунуті автором науково обґрунтовані теоретичні та експериментальні результати, наукові положення, що характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий внесок здобувача в науку.

4. Практична цінність

Практичне значення дослідження полягає в тому, що на основі узагальнення відомих результатів і використання наукових результатів, отриманих автором, закладено сучасний науково-методологічний базис підвищення надійності впровадження проєктів, ефективності проєктів розвитку організацій. Результати роботи впроваджені в: Казахстанській асоціації управління проєктами, Азербайджанській асоціації управління проєктами, Конфедерації будівельників України, Академії фінансового управління, Миколаївському морському торговельному порту, Миколаївській філії державного підприємства Адміністрація морських портів України, ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів», ТОВ «СОФОС» та навчальному процесі Астана ІТ університеті та кафедрі управління проєктами Київського національного університету будівництва і архітектури. Отримані в цьому дослідженні теоретичні та прикладні результати досліджень можуть бути використані, після відповідної адаптації, для побудови систем управління розвитком організацій, як на рівні окремого підприємства, так і на рівні

корпорацій, галузей промисловості, центральних органів виконавчої влади. Результати даного дослідження також можуть бути затребувані для підвищення компетентності керівників і фахівців в області інноваційної діяльності при реалізації проєктів розвитку організацій в турбулентному оточенні. Методологія, моделі і методи управління проєктами і програмами, що пропонуються в дисертаційній роботі, розроблялися в рамках госпдоговірних тем: «Науково-методичне забезпечення підтримки діяльності з розробки і створення системи «Прозорий бюджет» (номер державної реєстрації - 0111U007013) «Механізми антикризової діагностики та управління державними фінансами» (номер державної реєстрації - 0112U006616), де здобувач брав участь як виконавець окремих розділів. Ці теми виконувалися в рамках державних бюджетних тем МОН України на кафедрі інформаційних технологій в Київському національному університеті будівництва і архітектури в рамках науково-дослідних робіт в 2012-2020 роках.

5. Шляхи використання наукових і практичних результатів роботи і ступінь їх реалізації

Наукові та практичні розробки автора, а саме: методологія управління проєктами що містить імунні моделі та методи захисту проєктів розвитку організацій в умовах кризового турбулентного оточення; холістична модель вирішення проблем захисту систем управління проєктами розвитку організацій на основі імунних механізмів в умовах кризи; вбудовані імунні моделі побудовані на основі аналогій «повної імунної відповіді» біологічних систем на негативні впливи оточення на протязі життєвого циклу; -конвергентна модель наближення, інтеграції та гармонізації імунних механізмів у методології управління проєктами розвитку організацій в умовах кризи впроваджені Казахстанській асоціації управління проєктами, Азербайджанській асоціації управління проєктами, Конфедерації будівельників України, Академії фінансового управління, Миколаївському морському торговельному порту, Миколаївській філії державного підприємства Адміністрація морських портів України, ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів», ТОВ «СОФОС» та навчальному процесі Астана ІТ університеті та кафедрі управління проєктами Київського

національного університету будівництва і архітектури. Вважаю необхідним рекомендувати до подальшого впровадження результати роботи в навчальному процесі у закладах вищої освіти при викладанні дисципліни «Управління проектами» для підвищення конкурентоспроможності закладів вищої освіти, а також при здійсненні наукової діяльності з метою підвищення ефективності розробки і впровадження результатів наукових досліджень закладами вищої освіти та науковими установами.

6. Достовірність наукових результатів

Достовірність теоретичних положень і результатів дисертації базується на застосуванні загально прийнятих методів імітаційного моделювання і спеціальних знань прикладної галузі. Припущення і положення, на яких ґрунтується побудова математичних моделей і застосування обчислювальних методів є коректними.

Достовірність наукових результатів підтверджується високим ступенем адекватності результатів моделювання.

7. Повнота відображення у публікаціях

Наукові результати досліджень опубліковані у п'яти монографіях та 31 статтях у фахових наукових журналах України та за кордоном, зареєстрованих в наукометричних базах даних, включаючи Web of Science (5 статей) та Scopus (5 статей). Результати досліджень пройшли апробацію на 17 міжнародних наукових конференціях, включаючи Всесвітні конгреси IPMA.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, шести розділів, висновків, додатків та списку використаних літературних джерел в межах розділів. Повний обсяг дисертації складає 373 сторінок друкованого тексту, обсяг основного матеріалу – 346 сторінок. Матеріал дисертації містить 53 рисунків та 15 таблиць. Загальний список використаних джерел складає 350 найменувань. Додатки подано на 29 сторінках.

Викладення матеріалу дисертації логічне, відображає усі етапи розв'язання задач роботи. Автореферат містить основні положення, висновки і рекомендації,

приведені в дисертації, а також всю іншу необхідну для оцінки роботи інформацію. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Публікації Бушуєва Д.А. відповідають вимогам пп. пунктів 10, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з постановами КМ № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 27.07.2016), а повнота відображення результатів дисертаційних досліджень і вимоги щодо кількості публікацій відповідають вимогам пп. 2.1 Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1112 від 17.10.2012 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук».

8. Зауваження по дисертації

1. У першому розділі дисертаційної роботи занадто багато уваги приділено дослідженню сучасних моделей, методів, систем знань та методологія управління проектами. Бажано було б висвітлити за літературними даними стан методологій управління проектами, портфелями та програмами, що використовуються організаціями в умовах кризи та турбулентності економіки в умовах пандемії COVID-19.

2. У другому розділі дисертаційної роботи автор приділив велику увагу методології формування та функціонування імунних механізмів проєктів розвитку організацій у кризовому стані. Автор запропонував класифікацію імунних механізмів і відповідних креативних шаблонів, які базою знань щодо побудови таких механізмів. Проте мало сказано про доцільність та обґрунтованість використання креативних шаблонів в побудові імунних механізмів. Доцільно було б навести крім прикладу табл. 2.1 ще прилади які доводять ефективність запропонованих рішень.

3. На стор. 137 автором наведено архітектуру штучної нейронної мережі яка застосовує накопичену базу знань на креативні шаблони щодо формування

імунних механізмів проєктів. На мій погляд доцільно було б навести приклад застосування бази знань конкретних проєктів та програм.

4. У підрозділі 2.2 автор застосовує геномну модель методології управління проєктами. Концептуальна модель наведена на рис. 2.7 має ознаки наукової новизни у застосуванні проактивного управління проєктами. Але ця модель не винесена у перелік нових наукових результатів.

5. Автор застосовує компетентнісний підхід при моделюванні процесів розвитку під впливом кризових явищ за різними групами компетенцій ІСВ4. З тексту дисертації (стор. 156) не зрозуміло, чи були використані оцінки рівня компетентності 11 експертів, які оцінювали впливи кризового оточення на успіх проєктів.

6. В третьому розділі автором наведена модель імунної пам'яті управління проєктами. Для детального розуміння запропонованої моделі імунної пам'яті доцільно було б навести приклади її застосування при впровадженні узагальненої моделі імунного механізму (рис. 3.5).

7. Автором запропонована модель F-V-P оцінки цінності управління проєктами в умовах кризи. Дана модель застосовується у процесі управління з метою максимізації цінності продукту проєкту. Для підтвердження адекватності моделі доцільно було б навести приклад такої оцінки та індикаторів цінності в умовах кризи.

8. Система індикаторів яка наведена у підрозділі 3.1 орієнтована на проєкти антикризового управління у фінансовому секторі. В роботі доцільно було б побудувати універсальну модель індикаторів для проєктів та програм розвитку.

9. Мають місце зауваження щодо викладення тексту дисертаційної роботи. В тексті дисертації з'являються русизми та складні змістовні конструкції.

10. Декілька формул відрізняються за розміром.

9. Узагальнена оцінка дисертаційної роботи

Зміст дисертації Бушуєва Дениса Антоновича відповідає за формулою та напрямками досліджень паспорту спеціальності 05.13.22 – Управління проєктами та програмами.

Зміст автореферату відповідає змісту дисертаційної роботи. Публікації автора повно відображають результати досліджень. Повнота відображення результатів дисертаційних досліджень і вимоги щодо кількості публікацій відповідають вимогам ДАК України. Дисертаційна робота оформлена із додержанням необхідних вимог, прийнятих правил та норм.

Відзначені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Бушуєва Д.А. є завершеним науковим дослідженням, у якому поставлена і вирішена важлива науково-прикладна проблема: підвищення ефективності розробки і впровадження результатів щодо створення методології імунних (захисні) механізмів управління проектами розвитку організацій шляхом розкриття сутності методології, головних правил та об'єктивної основи, що визначають принципи побудови та інтеграції системи імунних механізмів управління проектами, джерела створюваної цінності, способи її міграції, як основу інструментарію та організаційної платформи для управління проектами розвитку в умовах кризи. Одержані результати мають наукову новизну і практичне значення. Робота відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» (пп. 9, 10, 12, 13, 14) щодо докторських дисертацій, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора технічних наук за спеціальністю 05.13.22 – Управління проектами та програмами.

Офіційний опонент
Доктор технічних наук, професор,
завідувач кафедри управління проектами
Національного університету кораблебудування
ім. адм. Макарова (м. Миколаїв)

С.К. Чернов

Підпис Чернова С.К. завіряю
Вчений секретар НУК

С.А. Уткіна

